

СУДОВА РЕФОРМА В УКРАЇНІ: ПЕРШІ КРОКИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

О. Г. Яновська
доктор юридичних наук, професор,
суддя Великої Палати Верховного Суду

**СУДОВА СИСТЕМА
ДЕМОКРАТИЧНИХ КРАЇН
ФУНКЦІОНУЄ
З МЕТОЮ ЗАХИСТУ ПРАВ,
СВОБОД ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ
ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА,
ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ
ЮРИДИЧНИХ ОСІБ,
ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ
ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ
МЕХАНІЗМІВ СВОЄЧАСНОГО,
ЕФЕКТИВНОГО І СПРАВЕДЛИВОГО
ВИРІШЕННЯ ПРАВОВИХ СПОРІВ
НА ЗАСАДАХ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА.**

Належний рівень захисту прав, свобод та законних інтересів людини та громадянина має стати основним завданням

в процесі розбудови правової держави і в Україні. Для побудови правової держави необхідно перш за все удосконалити законодавство в галузі прав і свобод людини, забезпечити нормальне функціонування правової системи держави шляхом безперечного дотримання принципу верховенства права всіма фізичними та юридичними особами. Адже визнання й дотримання прав і свобод людини, їх належне забезпечення й надійний захист є проявом демократичності держави.

На жаль, у своїх рішеннях Європейський суд з прав людини неодноразово вказував на недосконалість національної судової системи та судового захисту в Україні. Саме тому одним з найважливіших результатів судової реформи в Україні має бути становлення відкритої, прозорої для суспільства судової системи,

що властива саме правовій державі з її розвинутими громадянськими інститутами захисту прав людини.

За останні десятиріччя в Україні були прийняті численні нормативні акти, які мали забезпечити здійснення правосуддя відповідно до європейських стандартів, що передбачало запровадження ефективних механізмів реалізації норм матеріального та процесуального законодавства, деідеологізації судочинства і наповнення його гуманістичним змістом. Однак, процес реформування судової системи виявився значно більш складним та виснажливим, ніж очікувалось. Тож, сучасна судова реформа в Україні є складним та багатоаспектним правовим явищем, яке покликане наблизити вітчизняне правосуддя до демократичних стандартів.

При цьому слід враховувати, що формування та ефективне

функціонування незалежної судової гілки влади можливе лише в державі, в якій було виявлено політичну волю щодо цього, де політичні сили відмовились від впливу на суд та поступились власними інтересами на користь інтересів суспільних та державних. Враховуючи це, варто наголосити на тому, що одним з яскравих проявів демократичного спрямування сучасного етапу судової реформи стало створення нового Верховного Суду – найвищого суду у системі судоустрою України, який 15 грудня 2017 року розпочав свою діяльність.

Серед першочергових кроків нового Верховного Суду на шляху до справедливого та якісного здійснення правосуддя можна виділити гостру необхідність розроблення й затвердження нової структури судового рішення – по-

станови Верховного Суду. Очевидно, що судове рішення має відповідати визначеним законом вимогам. Водночас рішення будь-якого суду, і Верховного Суду, зокрема, має бути зрозумілим та доступним для сприйняття всіма зацікавленими особами. Саме тому ключовими вимогами до судового рішення мають стати логічно та законодавчо обумовлена структура рішення, а також доступна для розуміння, не перобтяжена юридичними термінами й нормативним цитуванням мова судового рішення. Серед структурних елементів рішення планується виділяти деякі нові елементи, такі, як історія справи (у цій частині відображатимуться короткий зміст позовних вимог із зазначенням мотивів позову та обставин, якими позивач обґрунтовував свої вимоги; суть зустрічного позову

(за його наявності) та обставин, якими обґрунтовував вимоги зустрічного позову; стислий зміст рішень суду першої та апеляційної інстанцій; а також вимоги касаційної скарги); аргументи учасників справи (вказуватимуться доводи особи, яка подала скаргу та їх аргументація, позиція інших учасників справи); джерела права й акти їх застосування (положення нормативно-правових актів залежно від їх юридичної сили, а також судова практика, які, на думку суду, підлягають застосуванню у конкретній справі); правова позиція Верховного Суду (у цій частині будуть вирішуватись питання щодо меж розгляду справи судом та щодо суті касаційної скарги; надаватимуться висновки за результатами розгляду касаційної скарги та висновки про правильне застосування норм права).

Однак, необхідно відмітити, що процес розробки нової структури судового рішення ще триває.

Одним з основних повноважень Верховного Суду є забезпечення єдності судової практики, в тому числі шляхом узагальнення та систематизації національної судової практики і практики Європейського суду з прав людини, а також формування власних правових позицій щодо питань застосування та тлумачення норм матеріального та процесуального права. З метою забезпечення єдності судової практики та забезпечення якісного здійснення правосуддя Верховний Суд планує проводити різноманітні заходи, такі, як наради, семінари, відео-конференції з судьями першої та апеляційної інстанцій, стосовно актуальних питань нового процесуального законодавства України та практики його застосування. Задля узагальнення і систематизації національної судової практики та практики Європейського суду з прав людини розпочато співробітництво з розробниками пошукових програм з метою покращення та полегшення доступу як до рішень національних судів, так і до судової практики Європейського суду.

Не менш важливим напрямом формування нового іміджу Верховного Суду має стати створення нової комунікаційної стратегії, яка базуватиметься на принципах зрозумілості інформації, легкості її сприйняття; прозорості та публічності, що передбачатиме широке й повне висвітлення діяльності суду, роз'яснення цілей, змісту та специфіки роботи; відкритості, а саме створення умов для безперешкодного доступу громадськості до інформації та до суду; партнерства, під яким вбачається співпраця та налагодження зв'язків з громадськістю, органами державної влади і органами місцевого самоврядування, гро-

мадськими організаціями тощо; достатності та оперативності інформації, що дозволить надання належного обсягу інформації, який є необхідним для своєчасної обізнаності стосовно діяльності Верховного Суду; відповідальності Верховного Суду за зміст, якість та своєчасність відображення конкретної інформації.

**РЕЗУЛЬТАТОМ ВПРОВАДЖЕННЯ
ЦИХ ПРИНЦИПІВ В ЖИТТЯ
ВЖЕ Є НОВОСТВОРЕНИЙ
САЙТ ВЕРХОВНОГО СУДУ,
ЯКИЙ ПОСТУПОВО
ІНФОРМАЦІЙНО НАПОВНЮЄТЬСЯ:
[HTTPS://SUPREME.COURT.GOV.UA.](https://supreme.court.gov.ua)**

Цей сайт має містити інформацію стосовно порядку звернення до Верховного Суду, розгляду справ, діяльності Суду, узагальнення судової практики та аналіз судової статистики, а також іншу корисну інформацію. З сайту Верховного Суду буде наданий прямий доступ до системи «Електронний суд». Окрім того, на сайті передбачається проведення онлайн трансляцій усіх відкритих судових засідань Верховного Суду. Також планується створення електронної бази правових позицій Верховного Суду зі зручною системою доступу та пошуку. Таким чином, основне призначення даного сайту – стати зручним та корисним для різноманітних категорій користувачів, а також забезпечити повноцінну комунікацію зі сторонами.

Варто також відзначити і важливість наукової та методологічної підтримки як судової реформи, так і функціонування нового Верховного Суду. На наш погляд, концептуальною основою для оптимізації реалізації судової влади

в Україні здатна стати окрема галузь правової науки – судове право, яке покликане, в тому числі, розкрити найважливіші принципи взаємовідносин судової влади з іншими органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства. Доктрина судового права може бути використана як універсальна основа для вдосконалення єдиного уніфікованого теоретичного розуміння місця й ролі судової влади в механізмі забезпечення права людини на правосуддя.

Вітчизняна судова система потребує розроблення власної концепції взаємодії особи, судової влади та держави, механізмів захисту прав громадян. Безсумнівно, що організаційно судова влада реалізується через систему судів, яка функціонує на засадах єдності мети діяльності, завдань і принципів. Водночас неможливо говорити про ефективний механізм функціонування судової влади, визначаючи єдиним суб'єктом її реалізації судову систему країни. Концепція судового права передбачає гармонійне поєднання теоретичних, наукових та практичних підходів до створення демократичної і ефективно діючої судової гілки влади через комплексну співпрацю інституційних потенціалів судової системи, системи органів державного обвинувачення й незалежного інституту адвокатури.

Підводячи підсумок, варто зазначити, що на новий Верховний Суд покладаються великі сподівання щодо прозорості та відкритості здійснення правосуддя, впровадження новацій і нових стандартів суддівської поведінки. Саме тому Верховний Суд, як найвищий суд у системі судоустрою України, прагне виправдати ці очікування, повернути довіру суспільства до судової системи та зміцнити авторитет правосуддя, а отже, попереду ще чимало випробувань, кропіткої праці і великої самовіддачі. ■